

1. Erdvės samprata tautosakoje. Šiandien mūsų erdvės suvokimas gerokai skiriasi nuo tradicinio, nes yra smarkiai pasikeitusi ir paveikta mūsų gyvenamojo aplinka, namų samprata, bendtavimo būdai, tikslai, darbo pobūdis, poreikis, šeimininkai bei gimininėlė santykiai. Mūsų gyvenimas, veikla, užsiėmimai, šiandien išskleisti didelėse miestų erdvėse, jau nesustelkti kokloje nem tarpinėje vietoje. Kas buvo daing dvarolis, sodyba ar namai, dabar sumazėjus iki biusto, būto, kambario, kuris dažniausiai suvokiamas vien kaip biologinė, individuali, techniškai suniodelluojanči erdvė elementariems būtiniam poreikiams tenkinti.

2. Tradicinėje kultūroje gyvenimas būdavo suteiktas užduaroje, hierarchiškai giččiuose susvarkytoje erdvėje. O tai savoje disciplinavo žmogaus elgesį, keitimus. Kaip liudija dainos, nuo buvinių vienos priklusės jo keitimus bei socialinius statusus. Skaitant dainų tekstus, mūsų klasicą, kai kurieš ūlokaikius raikojus (J. Aputė, R. Granatė, J. Juškevič, J. Strielkūnas), nesunku pastebėti, kaip keičiasi veikėjų, kertantį erdvines ribas, nuotaika, keitimus, žodžiai, reimty. Tautosakoje, mitinėmis prasijaujančiomis uždarumų ženklai yra *stendėtis, vartas, porteliai, žaves ar baima išbas, ta erdvę užveria miltas, upė, marias*.

3. Erdvė tautosakoje, papročiuose, mitologijoje ar net literatūros kūriniuose suvokiamas kaip nevienalytė. Mitologai ja stūlo interpretuoja kaip priežybių saveiką: *orūna / tolina, sava / surina, ganta / kultūra ir pan.* Pastaroji antropocentrinė¹ reikšty² sukultūrintos, žmogaus paveilčios ir „laukinės“ erdvės suprieseinimą, įsigalėjus stiapręjant antropocentruime³ pasaulyje sampratai.

4. Tuo tarpu mūsų tevėsakojė, ypač senojoje, daibuojamojoje, yki prieivė dar nėra aiški, jei ganta, jos apsuptys, kaip jai atskinimės, nerctui yra žmogaus veiksmų, jo keitimus išciastoti⁴ lemėja, kuris patraėja ir talkintukė. Būdamas gamtoje, joje veikdamas, kalnadeunes žmogus išklauso iš jos gautos, pauskio ištarnes, lapų šventes, pagal tai spejia savo likito, keičiantis ykmę: tuo es įmergele, pas kurią ragina greičiausiu žuoluoti žirga, ar jau laikas iai tokėti, o joms — vesti i. pan. Cia ganta dar veikia kaip <...> informacinė erdvė, kidi žiniomis ir susizinājimui, joje kalbanan ir taip gi dėlė per didžiausius išnustatos, esanti toli vienam nuo kita, lyg kitių senini būverių kūras savis „radijas“ ar „internetas“ — daina, daikavimasis. Gaminys veikdžiai išreiškiamas, kai kuris žmogus stakins, arba pavojinga, lemtinga, <...>

5. Taigi gantu daibose reiškiasi kaip visuotinė veikiančios, kultūrą ir žmogaus elgseną reideiliškumas fenomenas. Tuo tarpu fizinė erdvė, visa gyvenamoji aplika yra nevienalytė, kartais gana gražiai išsijauja į savą / sveitim, arčiau / tolina. Už savo gyvenamumo erdvę, išbu būsių išklausi veikėjų komperencija, prarundančius jėgalgintus, kyla kokia nors grėsmė, apie kurios žiūrimos, japoja jie kiti gamtos erdvinių ženklai, dažnai palankūs žmogui. Tai priklauso nuo to, kodel kiek yra yra, ar kuo ir kaip kuo, ar kur ir kuri jude, ar koks yra jų yra, kokia yra iškraida ir pan. <...>

6. Būdingas savyras. Tai yra sodyba, daing dvarolis, kuriamo koncentruojama viskas, kas būtina iškilti žemyn. Cia gunturė, kuriamo žemyn, miškai, Čia yra viskas, kas reiškia magistru poletki, deambulans, apyvokos daiktams pasigaminti. Buvo didelė nežinėjimų mitų ne namumų, ne arčiūnų epopejose. Apit tai ir dainos, net ir naujojoje, kurios prisikėtė dažnintimečių kūre išrenauti ir partiznai.

7. Pasiūlymoje dainoje vaizduoja vaidinama dėvėjimo daurku. Jei išprastas mūsų būties dainų poetizmas, Gal ne teik prietas, kiek pripratasi, kad net neklasikai — kodėl? Tokių ten dvarų mūsų vaidtingi kūrėjai nevaldė. Juk dvaras — tai rūmai, kokie nors turtingo ar kilmingo asmenys rezidencija.

8. Tačiau sodyba, kurią sudato žemė, trobesi aplink gyvenamajį namą (dar kitaip — grybų, robių, deimų) patraukia nematyti viršinę, tamprę ištinių, lyg stebenklinių, nerealių vidžiolių, asaldantys visą audžiausiuoju vertybų sraukę. Tokin būdo dvaras, dvarolis yra labiausiai parakytas net paprusto valsniečio gyvenamajai viete.

9. Būdinga, jog namai, troba, sodyba įmarkėjote kalboje kareivis vadinančius gyvenimą („Purdejan gyvenimą ir išėjant išbegais“, „Valkernai užraibau gyvenimui“, „Sudiegė gyvenimasis— išbaigė, niko ner“ ir pan.), o tai reiškia įgyvendinimą, įtvirtinimą, pastovinimą. Dar sakė: jukčių, žmogų gyvenimą. Reikia manysti, jog tai buvo susiję su gana sena ištakės kūmonės geveldeleibiniu.

Anksčiau žmogus jaučia rūsių supratimą
jau savo išdėdė erdvę tuo labai
Švarbi
Dabar maning vaidinu menkemis prasto, nyp
netvrdus žiūrint į žemynas žemynose

reiškė statinio, šventos vienos arba gyvenamosios patalpos viduje įkurd ugnį, židinį, tai yra toje vietoje pradėti gyventi, aukoti, atlikti apeigas.

10. O juk kažkada šeimos telkimosi vieta buvo laikoma šventą namų ugnis gyvenamojo būsto centre. Vėliau židinį pakeitė stalas, taip pat tapęs svarbiausiu šeimininkui bei apeiginių sandėlių vieta: krikščionys, vestuvės, mirusio šarvojimas, krikščioniškos apeigos. <...>

11. Mitologai tvirtina, jog šventovės, aukurai, įkurti ugnis, namų, kitų aukštų objektyų atstumas reiškė chaoso įveikimą, steigimą, centro žymėjimą, vertikalitį, sakralinių parametrų įvedimą erdvėje.

12. Galima tvirtinti, jog lietuviška sodyba, dainų dvaras, dvarolis atitinka šią archajinę⁵ centrinę sampiraną. Tautosakoje, mitologijoje, papročiuose sodyba yra gane sudėtinga semiotinė⁶ struktūra, atliekanti keleriopą vaidmenį, o būtent — kultūrinį, buitinį, sakralinį. <...> Čia buvo visa, ko reikia praėsti gyvenimą net po didžiausiu nelaikinių, karų ar epidemijų.

Iš kn.: Martinaitis M. Laiškai Sabos Karalienėl. Vilnius: Tyto alba, 2002,

¹ Andinėja — priedeivinės, supielintinės, priepliečia.

² Antropocentrizmas — požiūris, pagal kurį žmogus yra pasirodo centr.

³ Fotonėres — neįprastas, retas, išskirtinis reiškinys.

⁴ Archaijinė — senovinė.

⁵ Semiotika — mokslas, išlaikantis ženklus ir ženklų sistemos.

Klausinai Ir užduočių

1. Suformuluokite teksto temą. Kas ją nurodo?

aiškinimas tautosakoje. ^(2 taškai) *Rosi karlgautys namų erdvės yra nurodo 1, 3, 6 pastangos įvedimas.* ^(1,5 taškai)

2. I kokius klausimus atsakoma tekste? ^(3 taškai) *Kodel žmogus genovėje buvo būkis svarbius namai?* ^(2 taškai) *Koks buvo išvilkus žmogaus klausimai išliko išsilyti dėlė? autoriu 1,5 taškai* *Namų supratimės — nra klausimo!* ^(1 taškas) *jis venies ptaikomas ir žiūraiškinys reiškės tolitas.* ^(2 taškai)

3. Kejdamiest esé, apibūdinkite žmogaus santykį su erdvės laiko požiūriu?

Pamatiniai dalykliai negiličia (namai žmogus ir debras svarbius) jie kultūrų pacpol žmogaus poreikius išniede. ^(2 taškai)

4. Kokias mūsų kalbos pavyzdžiai gali kaita pagrindžiantis tekste? ^(2 taškai) *Kad dvarolis, namai, sodyba, dabas yra būstas, būtas namai,* ^(2 taškai) *bet vis tiek šiurčia išlikus kūrėjams poreikiams* ^(1 taškas) *koliaus, sava / guntinė, pacpol žmogaus poreikius išniede.* ^(2 taškai)

5. Koltionis priešpriešmis mitologai nusako erdvės suvokuma ēmuis vyranti antropocentrinei pasaulyje sampratai?

Atimia - koliaus, sava - surtinė, guntinė - kultūra. ^(1 taškas)

Trakto pavyzdžiai

6. Žinomais tautosakos pavyzdžiais pagrįskite autoriaus teiginį, kad „gamta <...> neretai yra žmogaus veiksmų, jo ketinimų iniciatorė, lėmėja, kartais patarėja ar talkininkė“.

Daugus ~~žmonės~~ jeigu mi nuo ~~nesike~~ 1
tai reiškia vystota karčios nesoro

žilijus žaujančių egių pavarto karioje puty, vadinosi, žiliuos miž.
Kai aplinkai grėjai ~~nesoro~~ adžiuos solo "keliančių savo"

7. Savais žodžiais paaiškinkite, kodėl informacijos perdavimas gamtoje lyginimas su radiju ar internetu? Remdamiesi tekstu, nusakykite jų panašumus.

Nes tai yra viena visiems prielina, 0,5
pavyzdžiui, lietuviuos gali pasiūti per laungs

8. Kas tradicinėje kultūroje lemia žmogaus sągumą ar net jo likimą?

namuose, kai jis bentasi ~~sauginti~~ žygiavimais

nes kai buvo "pajeginiuose erdvi, norėjo ten išvaisti".

9. Savais žodžiais paaiškinkite, kodel valstiečio namai liaudies dainose vadinami dvareliu.

Nestai buvo svarbi vieta žmogui, kurioje jis

pradėdavo save gyventi ir ka vichas būtų visos

namai buvo vadintių gyventuvais. 2

10. Kodėl namai – svarbiausias erdvės centras? Nurodykite visas, tekste paminėtas priežastis.

namai buvo vadintių gyventuvais. 3

Ten vyskavavo visas apysvaidys, nuo kurių kelytai dvareliu. 1,5

11. Kas, pasak autoriaus, šnekamojoje kalboje liudija namų reikšmingumą?

jų išaukioti nuo bobos paversti mas dvareliu. 0 Namai vadintių gyventuvais/pilyfinuomis visau gyventuvais:

12. Remdamiesi tekstu, išvardykite tradicinės kultūros žmogaus vertynes.

saugumas, pantrihojimas, namai 1,5

(3 vertys)

13. Savais žodžiais paaiškinkite namų sakralinių vaidmenį.

buv. vieta kurioje jis galidavo muzius 1,5

apsisaukėti viso vietoje, tai buvo esmenės šventovės.

14. Koks namų vaidmuo, jūsų manymu, svarbiausias šių laikų žmogui? Atsakymą pagrįskite.

Kad namuose jis jauciiasi saugus i yoli pačių. 1

nuo aplinkinių. Prieptekstis.

namai buvo visos kertos, to dei, žmogui.

visu kuo ten vyskavo, ar buvo,

žmogus išaukiotindavo.

1

19 fil.

⑥